

ЛОКАЛЕН АКЦИСКИ ПЛАН НА ОПШТИНА ШУТО ОРИЗАРИ И РОМСКАТА ЗАЕДНИЦА

Општи податоци за состојбата на Ромската заедница во Северна Македонија

Во областа на здравството Ромите се соочуваат со многубројни проблеми. Високиот процент на долготрајни хронични заболувања придонесуваат и до забрзана и прерана смрт кај оваа популација на граѓани.

Анализите укажуваат дека во просек Ромите живеат 10 години пократок живот од општата популација. Краткиот животен век на Ромите е документиран во многу извештаи, при што од резултатите на државниот завод за статистика укажуваат дека 7% од Ромската заедница умира на годишна возраст 25-44, додека 37% умира на годишна возраст од 45-64 години. Околу 49% умираат на возраст од 65-84, при што само 7% доживува 85 години.

Доколку пак споредиме со старосна пензија само 45% од Ромите може да дочекаат старосна пензија додека кај Не-Ромите во просек процентот изнесува 75%.¹

Значителен број на Роми имаат проблеми со пристап до здравствени услуги особено лицата кои не се идентификувани во системот, лицата кои немаат лични документи и немаат здравствено осигурување.

Последните официјални информации на Министерството за труд и социјална политика зборуваат за бројка од околу 700 лица кои немаат здравствено осигурување заради немање лична документација, но според невладините организации таа бројка е многу поголема.

Следните фактори влијаат на пристапот на Ромите до здравствени услуги:

¹Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

Оддалеченоста на најблиската болница за 27% од Ромите изнесува два километра, а домовите на околу 12% од ромските домаќинства немаат пристап до асфалтен пат²

Пристап до чиста вода за пиење и одржување на лична хигиена, околу 10% од ромските домаќинства во земјаванемаат вода за пиење во внатрешноста на нивните домови, додека во 18% од домаќинствата немаат пристап до канализациски систем³

Лоши услови во кои живеат и ромски населби најчесто во близина на диви депонии

Недостиг на финансиски средства придонесе за неможност за обезбедување на доволно продукти за лична хигиена

Недоволна информираност за вакцините и процесот на вакцинација.

Според истражувањето на УНДП и Светска банка процентот на Роми кои се вклучени во неформална невработеност опаднал во периодот од 2011-2017 за 26 процентни поени, достигнувајќи 38%.

Според податоците од Ревидираната програма за реформи во вработувањето и социјална политика, во просек 25% од населението работи неформално. Најчеста форма на неформално вработување кај Ромите мажи е во трговија, такси услуги, како и градежништво и земјоделство, додека кај Ромките најчестата форма на вработување е во трговијата и хигиенските услуги. Врз сезонска работа се потпираат многу ромски семејства во летниот период за време на жетварската сезона. Околу 48% од ромските семејства се корисници на социјална помош.⁴

Според податоците од социјалното мапирање од 2018, стапката на вработеност на Ромите изнесува 23%, скоро двојно помала од националниот просек, додека стапката на невработеност на Ромите е рекордно висока на 67%. Кај жените Ромки, стапката на вработеност изнесува 8%.⁵

За да се намали невработеноста, во рамки на оперативниот план за вработување, предвидени се мерки за работодавачите да охрабрат да вработуваат Роми или да развиваат сопствени бизниси, како и мерки за зголемување на вештините на невработените. Во просек, околу 3-4% од Ромите биле корисници на активните мерки за вработување во последните неколку години и иако апсолутниот број на корисници Роми се зголемува, релативниот удел на вкупниот број на корисници опфатени со активните мерки за вработување останува непроменет.⁶

²Предизвиците за Ромите за време на кризата предизвикана од КОВИД-19, Извештај на Институт за европска политика Скопје, мај 2020

³Предизвиците за Ромите за време на кризата предизвикана од КОВИД-19, Извештај на Институт за европска политика Скопје, мај 2020

⁴Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

⁵Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

⁶Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

Проекциите на извештајот на УНИЦЕФ покажуваат дека во Северна Македонија процентот на деца кои живеат во домаќинства чиј животен стандард е значително под националниот просек, е зголемен од 27.8% пред пандемијата на 32.4% по пандемијата. Ова става 19.000 деца во Северна Македонија под релативната линија на сиромаштија што е повисоко споредбено на проценката од јули 2020-16.000 деца.⁷

Реален системски проблем е и тоа што училиштата немаат систем за прибирање на податоци за социо-економскиот статус на децата Роми со што би се овозможило проценка на потребата за помош при пристап до соодветно образование.

Населбите каде што живеат Ромите во Република Северна Македонија 90% се неформални и не се опфатени со Детален Урбанистички План. Тоа со себе повлекува низа на комплексни проблеми како што се: несоодветните услови за живеење, лошата инфраструктура, немање пристап до фекална и атмосферска канализација, немање пристап до вода и електрична енергија. Ромските семејства најчесто живеат во индивидуални домови, со поголем број на членови во семејството. Во текот на пандемијата таквите семејства имаа сериозни проблеми со простор за изолација и оддржување на социјална дистанца кога имаа заболел член од семејството, оддржување на соодветна хигиена и заштита.

Според Регионалниот извештај за Роми од 2017спроведен од УНДП за земјите од Западен Балкан, состојбата во делот на инфраструктурата во Република Северна Македонија е следна:

- 10% Роми немаат пристап до вода
- 16% Роми немаат пристап до јавна канализација
- 26% Роми немаат тоалети во домот
- 7% Роми немаат пристап до електрична енергија.⁸

Дополнително како значителен проблем е истакнат проблемот со легализацијата на бесправно изградените домови кај ромската заедница, кое на долг рок креира сериозни последици за животот на ромските семејства.

Според досегашните анализи и податоците од социјалното мапирање, околу 28% од Ромите ги немаат легализирано своите живеалишта поради немање на урбанистички план во општината за тие населби или поради неможност за покривање на финансиските трошоци. Дополнително, граѓаните кои поднеле барања за легализација на нивните објекти чекаат повеќе од 5 години одговор од надлежните институции за статусот на нивното барање.

⁷<https://www.unicef.org/northmacedonia/press-releases/not-all-children-are-accessing-vital-services-due-covid-19-pandemic-putting-them>

⁸Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

Следствено, лошите услови во областа домување влијаат на пристапот на образование, здравствени услуги, вработување и други основни човекови права, кои мора да бидат достапни за секој поединец. Недостатокот на таков пристап ја прави заедницата маргинализирана, сиромашна и необразована, ограничена во сопствените населби (сегрегирани заедници).⁹

3% од ромските семејства во Северна Македонија немаат пристап до електрична енергија, додека пак 38% немаат пристап до интернет и 51% немаат компјутер.¹⁰

Вовед, профил и идентификација на ромската заедница која живее на територијата на Општина Шуто Оризари

Делувањето на локално ниво е од клучно значење за ефикасно спроведување на политиките и програмите за вклучување на Ромите. Ова е нивото каде исклучувањето е највидливо и каде се потребни практични чекори за вклучување. Главен предизвик за ефикасно спроведување на политиките за инклузија на Ромите на европско и национално ниво е големата разлика во разбирањето, капацитетите и политичката посветеност на општинско ниво.

Со цел успешно вклучување на политиките за инклузија на Ромите во локалната агенда и буџети, од најголема важност е локалната администрација и институциите да го зголемат својот ангажман и посветеност и понатаму да ги развиваат своите капацитети.

Сепак, практикувањето на доброто управување и локалната демократија, исто така, ќе зависат и од инвестицијата во капацитетот на ранливите ромски заедници за да бидат активни учесници и рамноправни партнери во процесот, а не пасивни приматели и цел на патерналистички интервенции кои можат да ја потврдат нивната зависност и исклученост.

Општина Шуто Оризари е општина во северниот дел на град Скопје, чиешто вкупно население изнесува 25 726¹¹ жители. Во однос на локалната економија, “генерално околу 80% од населението е претприемачки ориентирано и функционира во т.н. сив сектор”, според некои податоци.¹² Исто така, невработеноста е на високо ниво во општина Шуто Оризари.

⁹Стратегија за инклузија на Ромите 2022-2030 / www.mtsp.gov.mk

¹⁰Предизвиците за Ромите за време на кризата предизвикана од КОВИД-19, Извештај на Институт за европска политика Скопје, мај 2020

Важни податоци за Општината:

Вкупен број на Роми жители на општината	Населби во кои живеат Ромите	Вработени Роми по институции	Број на деца Роми вклучени во градинки за последна учебна година 2021/2022		Број на деца Роми запишани во основно училиште во последна учебна година 2021/2022		Број на деца Роми запишани во средни училишта во последна учебна година 2021/2022	
12.222 (44.10%)	Апликативно за цела општина	N/A	103		2635		N/A	
			Машки	Женски	Машки	Женски	Машки	Женски
			47	56	1373	1262		

	Вкупен број на членови			Вкупен број на млади
		Мажи	Жени	
Членови на Акциска Група на заедница	34	5	29	20
Членови на Институционална работна група	8	4	4	
Членови на Општинска Работна група	6	2	4	

¹¹<https://www.stat.gov.mk/pdf/2022/2.1.22.10Popis-mk-en.pdf>

¹²<https://drive.google.com/file/d/1OvnlbcclitoEEvO9PcG5ZnO6iUzN2ZGi/view>

Планирани цели и резултати на локалниот акциски план (ЛАП)

Урбанизам, домување, основни услуги

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (од- до)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор

1.	Реконструкција на спортска сала од О.У. Браќа Рамиз и Хамид	Училиштето има спортска сала, но потребна е реконструкција бидејќи има повеќе од 2000 ученици а училиштето располага само со 1 спостска сала. Потребна е документација за подготовка на план за реконструкција	Национална Стратегија за Роми 2022-2030	Општина Шуто Оризари и администрација на О.У Браќа Рамиз и Хамид	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	Реконструирана спортска сала	Извештаи на Општина Шуто Оризари
2.	Реконструкција на кровови за роми-повратници	Реконструкција на кровови на семејствата повратници кои се во социјален ризик	Национална Стратегија за Роми 2022-2030	Општина Шуто Оризари	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	5 СЕМЕЈСТВА-повратници користат реконструкција на кровоови	Извештаи на Општина Шуто Оризари
3.	Бесплатен оброк за сиромашни граѓани	Во Ш.О постоеше народна кујна која нудеше бесплатен оброк за околу 400 лица но поради немање на финансиска одржливост кујната не функционира. Постои и Народна кујна во рамки на ЈУМЦСР-МТСП но таа е со ограничен број на корисници	Национална Стратегија за Роми 2022-2030 Национална програма за развој на социјалната заштита 2022/2023	МТСП Општина Шуто Оризари	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	Овозможен еден бесплатен оброк за 100 лица, денвно	Извештаи на Општина Шуто Оризари

4.	Подрачна канцеларија на АВРСМ	Во општина Ш.О не постои подрачно одделение на АВРСМ за редовно пријавување на невработени лица-корисници на ГМП и лица кои треба да ги искористат активните мерки од АВРСМ. Често се одвраќани од страна на околните подрачни оделенија поради дискриминаторск и однос од страна на вработени во АВРСМ.	Национална Стратегија за Роми 2022-2030 Оперативен план за вработување	Општина Ш.О Аврсм	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечки Буџет на АВРСМ	Отворена канцеларија во рамки на Општина Шуто Оризари	Извештаи на Општина Шуто Оризари и АВРСМ
5.	Поставување на контејнери за отпад од домаќинства и габаритен отпад	Во Шуто Оризари постојат локации каде има најголеми отпади и се создаваат депонии кои се живото-загрозувачки за населението од Општина Шуто Оризари	ЛАП-Општина Шуто Оризари Програма за животна средина на Град Скопје	Министерство за животна средина Општина Шуто Оризари Град Скопје Комунална хигиена-Скопје	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на ЈКП	Поставени 10 големи контејнери во локации кои претходно се мапирани како ризични депонии	Извештаи на Општина Шуто Оризари
6.	Доделување на помош во износ од 3.000 евра по домаќинство за делумно реновирање (ПВЦ прозори, тоалет, итн.) на домовите на 5 социјално загрозени ромски семејства годишно	Подобрување на услови за домување за 5 семејства од социјално	Програма за ЛЕР и програмата за домување	Општина Шуто Оризари	Септември 2022 – Септември 2023		Буџет на Општина Шуто Оризари Влада на	Доделена помош за делумно реновирање на домаќинство на социјално загрозени	Извештаи на Општина Шуто Оризари

		загрозени семејства					Р.Северна Македонија	ромски семејства	
--	--	---------------------	--	--	--	--	----------------------	------------------	--

Вработување

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (одно)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор
1.	Пилот мерка за вработување на патронажни сестри-ромки за Шуто Оризари	Во Ш.О. изостануваат посетите од страна на патронажните сестри од причина што нема доволно медицински кадар и непознавање на територијалната поставеност. Посетите од страна на патронажните сестри се од голема важност за жените од Ш.О поради навремени едукации за антенатално здравје	Национална Стратегија за Роми 2022-2030 Програма за активна здравствена заштита на мајки и деца НАП-жена ромка	Министерство за здравство со Општина Шуто Оризари и Аврсм	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	Креирана една пилот мерка за патронажни сестри ромки (најмалку 2 патронажни сестри-ромки)	Извештаи на Општина Шуто Оризари

Борба против дискриминација на Ромите

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (од-до)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор
1	Учество во национална кампања за осуда на праксите за забрана на пристап на Ромите во јавни објекти/локали (базен, ресторан, кафе бар, итн.)	Подобрување на услови за живот и слободно движење на Ромите до сите јавни објекти/локали	Национална Стратегија за Роми 2022-2030	Општина Шуто Оризари	Септември 2022 – Јуни 2023 Септември 2023 – Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма на Општината Влада на Р.Северна Македонија	Слобода за движење на Ромите во сите јавни објекти/локали	Извештаи на Општина Шуто Оризари (периодични) Извештаи од реализирани активности

Образование

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (од-до)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор
1.	Менторска поддршка на деца со социјален ризик	Постојат деца-роми кои се во социјален ризик, корисници на супстанци, питачење, деца со	Национална Стратегија за Роми 2022-2030	Општина Шуто Оризари МОН Образовни медијатори, асистенти и ГО	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	15 деца во ризик ја користат менторската поддршка -годишно	Извештаи на Општина Шуто Оризари

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (одно)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор
		посебни потреби итн. На овие деца им е потребна менторска поддршка во основно образование за поголемо вклучување во образовниот процес							
2.	Обуки за служба за здравствена нега на стари лица	Во Ш.О постојат стари лица кои не можат да ги овозможат нивните секојдневни потреби и не се во можност да ја платат палијативната грижа. Но исто така постои и кадар на жени кои се невработени и може да се едуцираат со обуки предвидени од АВРСМ	Национална Стратегија за Роми 2022-2030 Оперативен план за вработување НАП за вработување на жени ромки	АВРСМ Општина Ш.О	Јануари 2023-Јуни 2024		Во рамки на постоечка програма и Буџет на Општина Шуто Оризари	10 жени ромки се обучени за нега на стари лица 10 семејства ја користат услугата на годишно ниво	Извештаи на Општина Шуто Оризари

Здравство

Бр.	Мерка / Активност	Очекувани Резултати	Врска со други стратешки документи	Надлежни институции	Временска рамка (одно)	Буџет		Мониторирање/Евалуација	
						Буџетска проценка во МКД	Извор	Индикатор	Извор
1.	Едукации за вакцинација со КОВИД-19	Во Општина Ш.О намен е бројот на заболени од КОВИД но, постои одреден страв кон вакцините за заштита од КОВИД-19	Антикризни мерки за заштита од Ковид-19	СЗО во соработка со Министерство за здравство и Општина Шуто Оризари Здравствени медијатори, Здравствен Дом-Скопје	Јануари 2023-Јуни 2024		Постоечка програма и буџет на Министерство за здравство	6 едукации, годишно	Извештаи на Општина Шуто Оризари

